

Calitatea portofoliului de credite pe sistemul bancar al R.M.

*Mihail GÎRLEA lector superior,
magistru în economie USM, drd. IEFS*

Lending is the main operation in banking. Indeed, loans are the leading type of investment for bankers. The way a bank allocates customers' funds is vitally important for economical development on both local and national levels. On the other hand, every bank assumes several relevant risks while offering loans, consequently banks usually incur losses if their debtors have not honored their liabilities on due dates. However, regardless the level of the risk assumed, credit portfolio losses may be diminished if the lending process is operated properly.

From this point of view, the most significant function of management is to thoroughly monitor the quality of loan portfolio, since poor quality of it is the main cause of bankruptcy.

În perioada de tranziție sistemul bancar moldovenesc a cunoscut o dezvoltare structurală și calitativă a activității majorității băncilor, concentrarea pe produse specializate sau pe anumite segmente ale clientelei constituia o alternativă pentru menținerea viabilității sistemului bancar, crescând în această perioadă numărul de unități bancare specializate pe anumite domenii.

Nu putem vorbi de restructurarea sistemului bancar fără să evidențiem două din principalele aspecte vizate de remodelarea sistemului bancar moldovenesc și anume reglementarea autorizării și a supravegherii activității bancare, astfel încât să se creeze un sistem bancar specific economiei de piață și armonizarea legislației moldovenești cu cea a țărilor din Uniunea Europeană.

Începând cu anul 2012 în Republica Moldova activează deja **14 bănci comerciale** licențiate de Banca Națională a Moldovei. [1]

Dacă privim din retrospectivă putem menționa că sistemul de creditare în cadrul băncilor comerciale a Republicii Moldova a avut multe dezechilibre. Pe lângă actuala criză mondială, sistemul bancar național a mai resimțit un șir de perturbații, cum ar fi: Criza financiară de la sfârșitul anului 1998 a schimbat brusc dinamica inflației și a cursului de schimb al leului față de dolarul SUA, dacă pentru anii 1993-1998 cursul de schimb al leului față de dolarul SUA a oscilat de la 3,6600 până la 5,37726 și nivelul inflației s-a redus de la cca. 2000 în 1993 la 7.7% această tendință de diminuare a inflației și totodată de stabilizare relativă a cursului de schimb dintre dolarul SUA și leul moldovenesc, a stimulat o creștere a creditării sectorului real al economiei. Pe parcursul perioadei anilor 1999-2002, se observă o reducere a sumei creditelor acordate, atât în monedă națională cât și în valută, în următorii 5 ani (1999-2002) deja se observă o tendință de stagnare în creditarea economiei, ritmul creșterii volumului creditelor în lei se diminuează continuu – de la 60% în 1999 până la 57% în 2003. În perioada ulterioară (anii 2003-2006) apar primele simptome de îmbunătățire a situației din contul stabilității cursului de schimb dolar SUA/leu moldovenesc și a nivelului redus al inflației - de la 57% în 2003 până la 62% în 2006. Tot în această perioadă (2003-2006), se observă o reducere a ponderii creditelor acordate în valută străină, de la 43% în 2003 până la 38% în 2006. Spre sfârșitul anului 2007, se observă o creștere a ponderii creditelor acordate în valută străină și o diminuare a celor acordate în monedă națională, de la 38% în 2006 până la 44% în 2007, respectiv, de la 62% până la 56%. Această tendință de diminuare a volumului creditelor acordate în monedă națională, s-a datorat instabilității relativă a cursului de schimb dintre dolarul SUA și leul moldovenesc. Conform următoarelor perioade (2007-2008), se observă din nou o creștere a creditelor

acordate în lei, și o diminuare a creditelor acordate în valută, de la 56% în 2007 până la 62% în 2008, respectiv, de la 44% până la 38%.

În decursul anilor 2006-2011 dezvoltarea sistemului bancar din Republica Moldova a consemnat o evoluție pozitivă cu profil de tendință. Totuși, criza economică mondială a lovit dur economia Republicii Moldova în anul 2009 și a demonstrat vulnerabilitatea noastră față de șocurile economice externe. Iată, principalele puncte slabe, cu care s-a confruntat economia națională, și în primul rând sectorul bancar:

- Diminuarea cererii externe și reducerea cu 30.0 la sută a volumului remiterilor de peste hotare;

- Veniturile bugetare s-au micșorat semnificativ, în principal din cauza diminuării veniturilor din taxe vamale și TVA, astfel încât la sfârșitul anului 2009 deficitul bugetar a constituit 6.9 la sută din PIB. La rândul său PIB a scăzut cu 6.0 la sută în termeni reali.

- Inflația anuală din anul 2009 a fost de 0.4 la sută. [2]

Dacă facem o analiză pentru perioada 2006-2010, atunci ajungem la concluzia că anul 2010 a fost cel mai benefic caracterizat printr-o revigorare a economiei și în special a creșterii PIBului cu 6.9 la sută, astfel încât economia națională s-a apropiat de nivelul său potențial de dezvoltare. În așa mod putem conchide ca descreșterile înregistrate în anul 2009 au fost recuperate în toate sectoarele, mai puțin în industrie, construcții și transporturi. Acestea se argumentează prin următoarele principale momente: pe fundalul unei cereri sporite, volumul creditelor în valută străină s-a majorat cu 79.0 la sută față de cel înregistrat în anul 2009, cifrându-se la 11489.9 mil. lei (echivalentul a 929.1 mil. USD). Majorarea volumului împrumuturilor în valută străină poate fi atribuită în principal ascensiunii consemnate la creditele acordate pe termene mai lungi (de peste 12 luni) persoanelor juridice pentru finanțarea operațiunilor comerciale externe. Totodată, ponderea creditelor în valută străină în totalul creditelor noi acordate în anul 2010 s-a majorat față de anul anterior cu 4.0 puncte procentuale (de la 45.1 la sută la 49.0 la sută). Volumul creditelor noi acordate în moneda națională au avut o ascensiune mai moderată, înregistrând un ritm anual de creștere de 52.5 la sută față de cel înregistrat în anul 2009, atingând nivelul de 11939.9 mil. lei. Creșterea consemnată poate fi atribuită preponderent creditelor acordate persoanelor juridice, care au deținut 81.6 la sută din totalul creditelor în lei, al căror volum s-a majorat cu 46.7 la sută comparativ cu anul precedent, ajungând la nivelul de 9747.7 mil. lei. Cel mai puternic avânt al creditării în moneda națională a fost consemnată însă la creditele acordate populației, care în perioada mai-august 2010 au consemnat o creștere de peste trei ori față de anul precedent, înregistrând un ritm anual de creștere de 85.4 la sută, până la nivelul de 2192.1 mil. lei. Structura pe termene a creditelor noi acordate în economie în anul 2010 a reflectat în continuare tendința de menținere a creditelor acordate pe termene de peste 12 luni la cote maximale atât pentru creditele în moneda națională (67.7 la sută), cât și pentru creditele în valută străină (73.3 la sută), confirmând prin aceasta preferința agenților economici de a contracta împrumuturi pentru realizarea obiectivelor de investiții și achiziționarea de bunuri de folosință îndelungată.

Unul din obiectivele propuse a fost depistarea gradului de concentrare a sectorului bancar. Conform datelor de la sfârșitul anului 2011 topul celor 5 bănci după valoarea activelor, creditelor și depozitelor este format din: Moldova Agroindbank, Victoriabank, Banca de Economii, Moldindconbank, Eximbank-Gruppo Veneto Banca. (a vedea tabelul 1) În anul 2011, indicele de concentrare a pieței (indicele Herfindahl-Hirschman) se încadrează în limitele unei piețe bancare din Republica Moldova, cu un grad moderat de concentrare.

**Tabelul 1. Indicatorii de concentrare a sectorului bancar,
în anii 2010-2011,%**

Nr.	Denumirea Băncilor	Cota de piață după valoarea activelor (%)		Cota de piață după valoarea creditelor (%)		Cota de piață după valoarea depozitelor (%)	
		31.12.2010	31.12.2011	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2010	31.12.2011
1	Comerțbank	1,2	1,2	0,9	1,1	1,1	1,2
2	Banca Socială	6,7	6,8	7,4	7,5	6,2	6,7
3	Victoriabank	16,7	17,1	15,8	16,3	20,4	21,0
4	Moldova-Agroindbank	19,8	19,5	21,3	21,6	19,2	18,1
5	Moldindconbank	12,1	14,2	11,7	15,4	13,3	15,3
6	Banca de Economii	12,5	12,4	11,8	9,7	13,0	13,9
7	EuroCreditBank	0,7	1,0	0,6	0,6	0,4	0,8
8	Unikbank	1,0	1,3	0,7	1,3	0,8	1,2
9	FinComBank	3,9	3,5	3,6	2,8	3,3	0,6
10	Universalbank	0,9	0,4	0,8	0,4	0,7	2,2
11	Energbank	3,5	3,4	2,9	3,3	3,7	3,6
12	ProCreditBank	3,1	2,8	4,0	3,5	1,4	1,3
13	BCR Chișinău	2,9	2,7	2,4	2,3	3,1	2,3
14	Eximbank-Gruppo Veneto Banca	8,1	7,7	10,0	8,6	6,5	5,9
15	Mobiasbanca-Grupe Societe Generale	6,8	6,2	6,0	5,7	6,8	5,9
Indicatorul HHI (puncte)		1181,3	1211,1	1218,2	1264,0	1295,5	1341,4
Indicatorul CR-4 (%)		70,1	63,2	60,6	63	65,9	68,3

Sursa: MET[3]

Astfel, conform datelor oficiale la finele anului 2011, după soldul creditelor bancare, piața este concentrată de 5 bănci comerciale, care dețin 70,5 % din total credite: BC Moldova-Agroindbank este lider pe piața bancară, înregistrând un sold de credite în sumă de 6363,1 mil. MDL, ceea ce constituie mai mult cu 930,8 mil. MDL față de 2010. Pe poziția a II-a se află B.C. Victoriabank, volumul creditelor căreia constituie 4789,3 mil. MDL, în creștere cu 769 mil. MDL față de 31.12.2010, iar cota de piață a băncii atingând 16,3%. Locul 3 este ocupat de Moldincombank, având o cotă de piață de 15,4%, fiind în creștere cu 3,7 p.p în comparație cu anul 2010, fapt care ia permis să întrecă Banca de Economii (care deținea locul 3 în anul 2010).

Totuși, dacă încercăm să facem o incursiune în evoluția sectorului bancar putem evidenția principalele tendințe:

- dinamica activelor bancare în raport cu PIB
- dinamica portofoliului total de credite raportate la PIB
- dinamica depozitelor raportate la PIB.

Evoluția activelor bancare în raport cu PIB persistă pe parcursul perioadei cercetate cu excepția anilor 2008 și 2011. Astfel, ponderea activelor bancare în PIB a crescut de la 47,6% în anul 2005 la 58% în anul 2011, majorându-se cu 12,87 % față de

anul 2010 Evoluția activelor bancare a fost determinată de creșterea accentuată a activelor generatoare de profit, cea mai mare pondere în totalul activelor a revenit portofoliului de credite circa 58%. Același trend se observă și la depozite și credite în raport cu PIB. Creditele acordate în raport cu PIB au crescut de la 26,8% în anul 2005, până la 37,1% în anul 2009, iar în anul 2011 acest indicator a sporit până la 38%. Astfel, depozitele în raport cu PIB au crescut de la 36,5% în anul 2005 la 43,7% în anul 2009, iar în anul 2011 acesta s-a redus, atingând un nivel de 37% (vezi Figura 1).

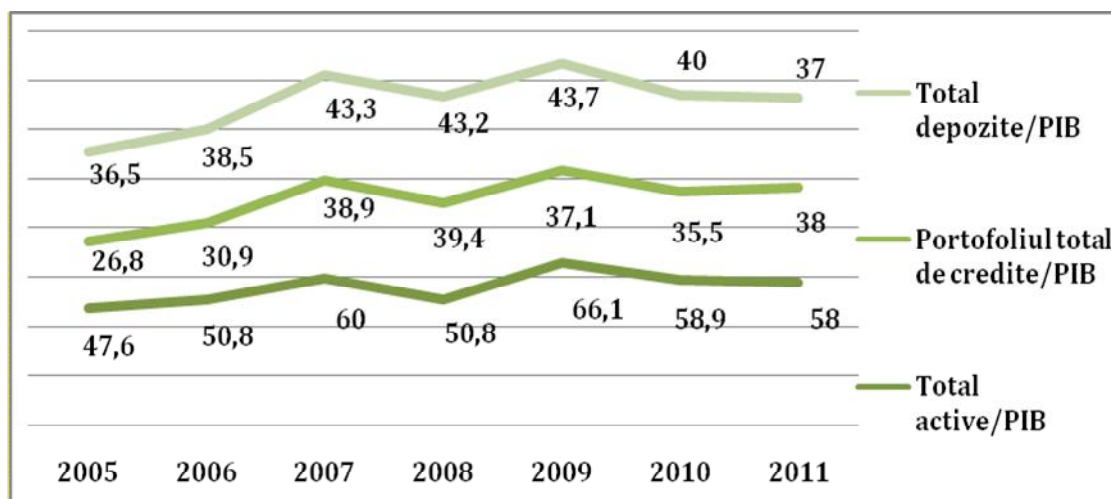


Fig. 1. Dinamica activelor, creditelor și depozitelor raportate la PIB (%), în perioada 2005-2011

Sursa: MET [3]

Se poate afirma că activitatea bancară din Republica Moldova (în medie 40% - ponderea creditelor în PIB) este mult mai limitată decât cea din economiile Europene Occidentale și din cele mai avansate din Europa Centrală și de Est, dacă este măsurată în termeni de credite acordate sectorului real al economiei.

Volumul creditelor în economie a constituit 30963,0 mil. MDL în anul 2011 și s-a majorat cu 4047,5 mil. MDL, față de 2010. Pentru a vedea trendul pentru anul 2012, am luat datele BNM din ultimul raport lunar (luna februarie) și avem o tendință pozitivă: la sfârșitul lunii februarie 2012, soldul creditelor în economie a constituit 31999,3 mil. MDL, majorându-se cu 619,3 mil. MDL (2%) față de finele lunii ianuarie 2012. Tendințele de majorare s-au datorat creșterii soldului creditelor acordate în monedă națională cu 1,5% și, respectiv, a soldului creditelor în valută străină cu 2,6%.

Din punct de vedere a „calității” creditelor se observă următoarele (Figura 2): în anul 2011, ponderea creditelor nefavorabile, în total credite a constituit 10,6% și s-a diminuat cu 2,6 p.p., față de 2010. Același volum de credite nefavorabile, proiectat asupra CNT, constituie 41,7%, în 2011 și a scăzut cu 7,8 p.p față de anul 2010. Volumul creditelor expirate și a creditelor în stare de neacumulare a dobânzii în 2011, a constituit 7,1% din totalul portofoliului de credite. Acest indicator a înregistrat o diminuare de 4 % față de 2010. Respectiv, volumul creditelor expirate și a creditelor în stare de neacumulare a dobânzi raportat la CNT a constituit 28,1% la 31.12.2011, fiind în scădere cu 13,7 p.p. față de 2010. În acest context, s-au diminuat și reducerile pentru pierderile la credite cu 1,6 p.p.

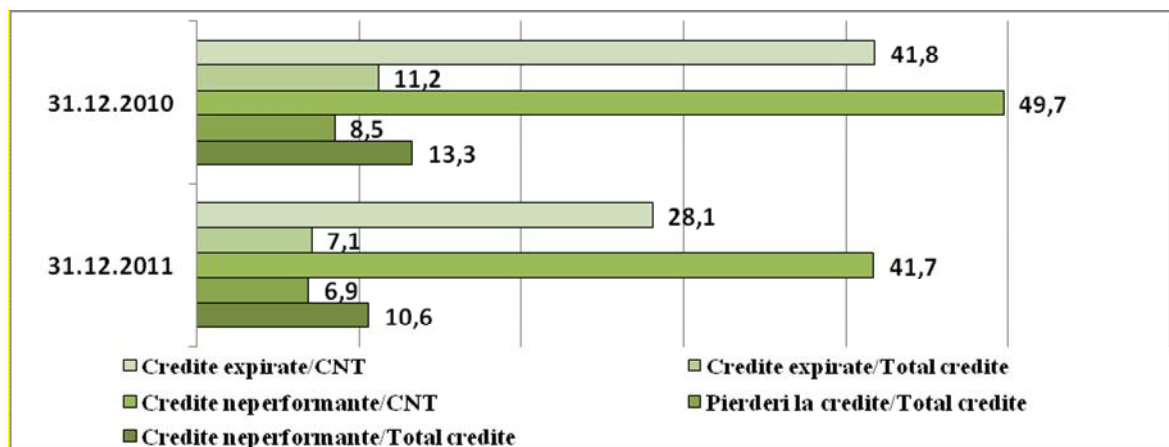


Fig. 2. Evoluția calității creditelor bancare, %

Sursa: MET[3]

Evoluția pozitivă a dinamicii creditelor noi acordate poate fi pusă, în mare măsură, pe seama conturării simptomelor de învioreare a economiei în anul 2010 și a efectului de bază ca rezultat al diminuării drastice a creditării în anul 2009, perioadă când Republica Moldova a resimțit sever efectele crizei economice mondiale. Evoluțiile consemnate la nivelul ambelor componente reflectă dinamici pozitive; cea a componente în moneda națională fiind mai pronunțată comparativ cu cea a componente în valută străină (Figura 3). Volumul creditelor noi acordate de bănci în anul 2011 a constituit 30963 mil. MDL, în creștere cu 32,2% în comparație cu anul 2010. În anul 2010 procesul de creditare a economiei a consemnat o evoluție ascendentă de 64.5 la sută, înregistrând volumul de 23429.8 mil. lei, față de declinul de 48.8 la sută înregistrat în anul 2009. Pe când în anul 2009 procesul de creditare a economiei a înregistrat un declin accentuat de 48.8 la sută (până la nivelul de 14246.4 mil. lei) față de creșterea de 5.0 la suta din anul 2008. Regresul procesului de creditare a economiei poate fi pus, în mare măsură, pe seama anticipațiilor pesimiste atât ale sectorului real, cât și ale sectorului bancar, determinate de reducerea finanțării băncilor de către organizațiile internaționale în condițiile adâncirii crizei financiare mondiale și de diminuarea lichidităților din sistemul bancar în acea perioadă.

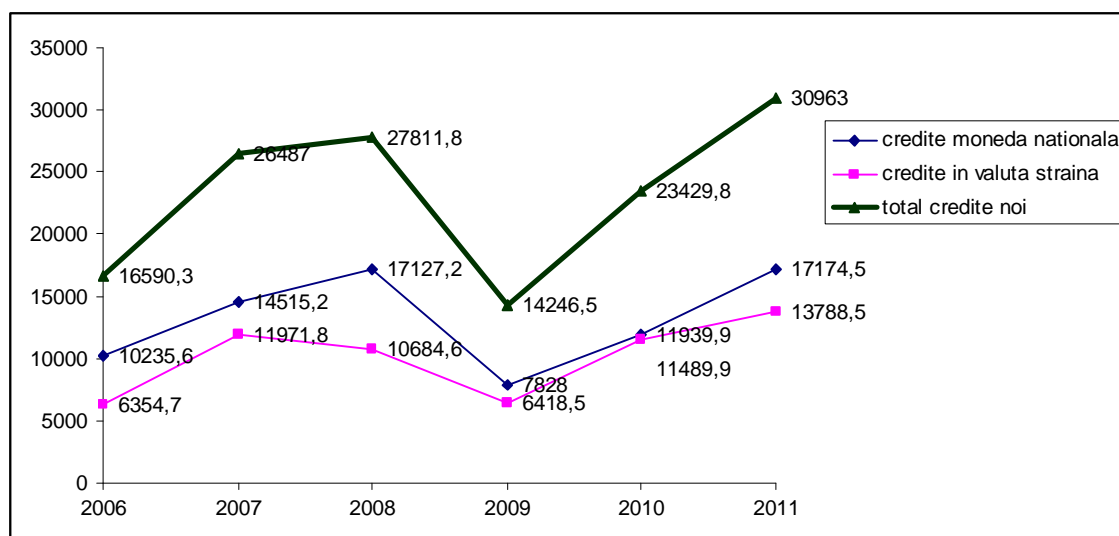


Fig. 3. Evoluția creditelor noi acordate (mil. lei)

Sursa: elaborat de autor în baza rapoartelor BNM

Cercetările privind activitatea de creditare a băncilor comerciale din Republica Moldova, permit consemnarea faptului, că, în perioada 2006-2011, sistemul bancar a susținut economia națională acordând resurse creditare atât unităților economice, cât și populației. Aceasta se denotă prin faptul că volumul creditelor totale acordate economiei naționale a marcat o creștere considerabilă soldându-se cu circa 16,6 mlrd. lei la sfârșitul anului 2006, și în anul 2011, atingând suma de circa 31 mlrd. lei (excepție face anul 2009, când creditarea a fost redusă practic în jumătate).

Acordarea creditelor de către băncile comerciale ocupă cea mai semnificativă pondere în cadrul plasamentelor bancare și poate influența, într-o măsură mare, creșterea economică a țării, astfel băncile fiind considerate promotorul principal al acestei creșteri. Dar, dintr-o astfel de perspectivă, economia țării noastre se caracterizează printr-o eficiență scăzută în mobilizarea economiilor și în acordarea de credite sectorului privat.

Această disfuncție a sistemului bancar poate fi explicată, într-o anumită măsură, prin instabilitatea macroeconomică a RM. Totuși, din *Figura 4* se vede evoluția în progres a structurii creditelor acordate economiei. Astfel, menționăm că în anul 2011, ponderea cea mai mare, în total credite, au deținut-o creditele acordate industriei și comerțului (ponderea acestora în total fiind 54,63% în anul 2011 în comparație cu anul 2006 - circa 49%), urmate de credite acordate agriculturii și industriei alimentare (13,5%), credite pentru imobil, construcție și dezvoltare (12,17%), credite de consum (6,7%) etc. Totodată, s-au înregistrat scăderi la ponderea următoarelor tipuri de credite: credite acordate agriculturii și industriei alimentare, credite de consum cu 1,7 p.p. și credite pentru imobil, construcție și dezvoltare.

În urma analizelor efectuate se poate constata faptul ca în anul 2010 volumul creditelor în economia R.Moldova au cunoscut un trend ascendent, ele majorându-se față de anul 2009 cu 12%. În baza contractelor de credit dintre Banca Națională a Moldovei și băncile licențiate, încheiate în perioada mai-august 2009 și în luna aprilie 2010, conform cărora băncilor li s-au deschis linii de credit pentru creditarea agenților economici din sectorul real al economiei, în luna noiembrie curent Banca Națională a Moldovei a acordat băncilor credite în sumă de 6.6 mil. lei. Pe parcursul lunii de referință suma creditelor rambursate de bănci a constituit 38.7 mil. lei, inclusiv din creditele acordate băncilor pentru creditarea sectorului real al economiei – 37.7 mil. lei, pentru protejarea integrității sistemului bancar – 0.8 mil. lei și din creditele acordate pentru construcția CCL – 0.2 mil. lei.

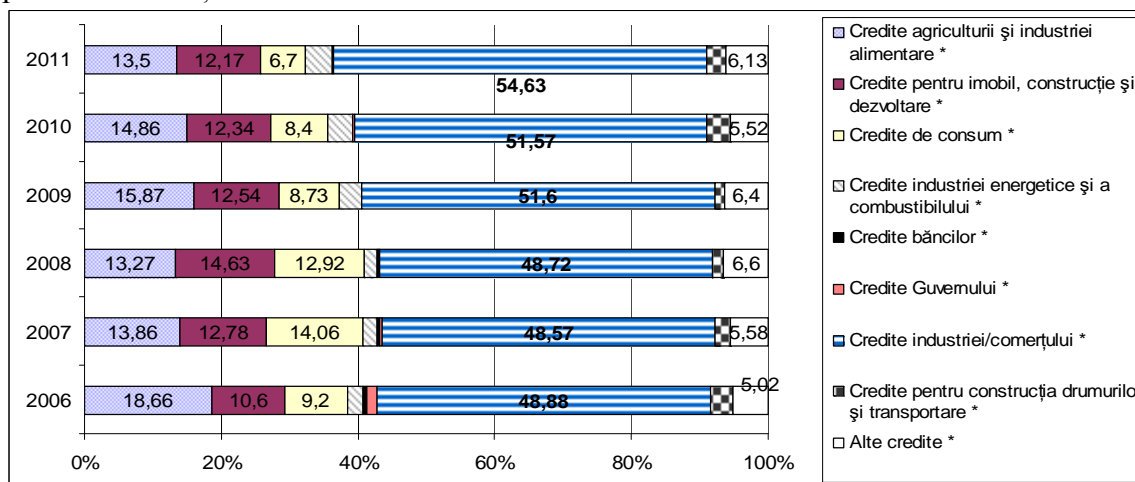


Fig. 4. Evoluția structurii creditelor acordate de băncile comerciale în perioada 2006-2011

Sursa: elaborat de autor în baza datelor BNM

* datele 2008 sunt ajustate de BNM conform auditului

La 30 noiembrie 2010 datoria creditoare a băncilor licențiate față de Banca Națională a Moldovei a constituit 1027.4 mil. lei, fiind reprezentată prin creditele acordate băncilor pentru protejarea integrității sistemului bancar – 513.3 mil. lei, pentru creditarea sectorului real al economiei – 495.6 mil. lei și pentru creditarea cooperativelor de construcție a locuințelor (credite acordate în anii precedenți) – 18.5 mil. lei. La 30 noiembrie 2010 soldul creditelor acordate băncilor s-a diminuat cu 32.1 mil. lei, sau cu 3.0 la sută comparativ cu finele lunii precedente. Soldul creditelor în economie s-a majorat cu 371.7 mil. lei (1.4 la sută) față de finele lunii octombrie 2010, constituind 26831.5 mil. lei la sfârșitul lunii noiembrie 2010. Această evoluție s-a datorat creșterii soldului creditelor acordate în moneda națională cu 135.8 mil. lei (0.9 la sută), precum și a soldului creditelor în valută străină (exprimate în MDL) - cu 235.9 mil. lei (2.1 la sută). Majorarea soldului creditelor în MDL s-a produs ca urmare a creșterii soldurilor creditelor acordate altor organizații care practică unele operațiuni financiare cu 74.9 mil. lei (5.7 la sută), sectorului privat – cu 65.1 mil. lei (0.7 la sută) și persoanelor fizice – cu 12.9 mil. lei (0.3 la sută), în timp ce soldul creditelor acordate întreprinderilor de stat a scăzut cu 17.1 mil. lei (4.1 la sută).

Concluzii *Drept generalizare* putem menționa: turbulențele de pe piețele financiare internaționale s-au răsfrânt asupra țărilor învecinate și s-au resimțit și în economia reală, și în sistemul bancar din Moldova. Reducerea volumului remitențelor din străinătate, aprecierea valutei naționale față de euro și dolarul SUA, creșterea deficitului balanței comerciale, scăderea consumului din partea populației, înrăutățirea situației în majoritatea a ramurilor industriale, au afectat mediul de afaceri a țării, și în consecință majoritatea băncilor din Republica Moldova au întâmpinat dificultăți în atragerea clientelei.

După părerea noastră, extinderea creditelor acordate sectorului real al economiei trebuie să constituie o prioritate pentru sistemul bancar al Moldovei. Oportunitatea acestor credite se apreciază în funcție de stabilitatea macroeconomică, rata creșterii economice și progresul general în procesul de tranziție către economia de piață. Băncile acordă credite, dacă sunt stimulate să o facă, motivarea acestora fiind interesul acționarilor de a încasa dividende mari și lupta concurențială.

Pentru obținerea de profit, băncile comerciale trebuie să-și asume riscurile specifice acestui proces având în vedere respectarea cerințelor prudențiale impuse de autoritatea națională de reglementare, justificarea expunerii la riscul asumat, dimensionarea riscului astfel încât pierderea produsă prin materializarea acestuia să poată fi considerată normală pentru activitatea și imaginea internă și externă ale băncii. Băncile trebuie să adopte decizii corelate cu nivelul rezultatelor și al riscurilor pe care dorește să și le asume pentru atingerea acestor niveluri, cunoașterea și aplicarea unor măsuri cheie pentru adoptarea deciziilor viitoare privind relația profit-risc constituind împreună un obiectiv central al managementului bancar.

Bibliografia

1. Финансовая система Евросоюза: испытание кризисом., Современная Европа., Москва, 2011, №1.
2. Banca Națională a Moldovei <http://www.bnm.md/>
3. Moldovan Economic Trends /Tendințe Economice în Republica Moldova, <http://www.iefs.md/ro/activitatea-iefs/publicacii/met/106-relansarea-publicaiei-imoldovan-economic-trends.html>
4. Legea Republicii Moldova cu privire la Banca Națională a Moldovei nr. 548-XIII din 21.07.95
5. Legea Republicii Moldova instituțiilor financiare nr. 550-XIII din 21.07.95
6. Anca Socaciu-Bințișan, Sistem de analiză bancară, rezumatul dezei de doctorat, Cluj-Napoca, 2010